

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1.

α.

1. Σωστό: «πολιτικὴν γὰρ τέχνην οὕτω εἶχον, ἧς μέρος πολεμική» 2.

Σωστό: «Ζεὺς οὖν δείσας περὶ τῷ γένει ἡμῶν μὴ ἀπόλοιτο πᾶν» 3. Λάθος :
«Νενέμηνται δὲ ᾧδε· εἷς ἔχων ἰατρικὴν πολλοῖς ἰκανὸς ἰδιώταις, καὶ οἱ ἄλλοι δημιουργοί»

β.

1. ἡ λέξη αὐτῶν αναφέρεται στη λέξη θηρίων

2. το επίρρημα οὕτω αναφέρεται στη φράση ὡς αἱ τέχναι νενέμηνται

B1.

Ο Ερμῆς μεταφέρει τὴν αἰδῶ καὶ τὴν δίκη στους ἀνθρώπους. Ἡ μετάφραση τῆς αἰδούς με τὴ λέξη ντροπή στα νέα ἑλληνικά δὲν ἀποδίδει ικανοποιητικὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ ὄρου. Ἐπιβάλλεται νὰ θεωρήσουμε συνθετότερη τὴν ἔννοια τῆς αἰδούς. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἔννοια ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἠθικὴ τῶν ἀρχαίων καὶ, ὅπως συμβαίνει σὲ τέτοιες περιπτώσεις, εἶναι σχεδὸν ἀκατόρθωτο νὰ τὴν ἀποδώσουμε στὴ γλῶσσα μας μονολεκτικὰ. Εἶναι ἡ βασικὴ ἀπαίτηση ποὺ ἔχει ἡ κοινωνία ἀπὸ ἓνα ἄνθρωπο ποὺ θέλει νὰ λογαριάζεται ἐνάρετος. Πρόκειται γιὰ τὸ αἶσθημα τῆς ντροπῆς καὶ τῆς αὐθόρμητης οργῆς μπροστὰ σὲ κάθε ἀπρεπὴ πράξη καὶ ταυτόχρονα γιὰ τὸ αἶσθημα τῆς τιμῆς ποὺ δε μᾶς ἐπιτρέπει νὰ κάνουμε πίσω, μπροστὰ στὸ ἐπιβαλλόμενο χρέος.

Μποροῦμε νὰ θυμηθοῦμε ἐδῶ καὶ τὸ ὀμηρικὸ «αἰδῶς Ἀργεῖοι». Γιὰ τὸν ὀμηρικὸ ἄνθρωπο τὸ ὑψηλότερο ἀγαθὸ εἶναι ἡ ἀπόλαυση τῆς τιμῆς, τοῦ ἐπαίνου καὶ τῆς δημόσιας ἀναγνώρισης – ἐκτίμησης. Κάθε ἐνάρετος ἄνθρωπος υπολογίζει τὴν κοινωνικὴ κριτικὴ, τὸ σεβασμὸ τῆς κοινωνίας, τὴ δημόσια ἀναγνώριση. Ἡ αἰδῶς περιλαμβάνει, συνεπῶς, τὸ σεβασμὸ τοῦ ἀνθρώπου στὸν συνάνθρωπο, ἀλλὰ καὶ στὸν εαυτὸ του. Ἡ αἰδῶς εἶναι ὅλα τὰ θετικὰ γνωρίσματα, ἡ ἠθικὴ, ἡ ἐντιμότητα, ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἄλλους, ὁ αὐτοσεβασμὸς, ἡ σύνεση καὶ τὸ αἶσθημα τῆς ντροπῆς, οἱ τύψεις ποὺ νιώθει ὁ ἄνθρωπος, ὅταν δὲν κατορθώνει νὰ τηρήσει ἢ νὰ ἐφαρμόσει τὶς ἀξίες αὐτές. Σὲ ἓνα λεξικὸ με τὸν τίτλο Ὅροι, τὸ ὁποῖο ἀνάγεται στὴν πλατωνικὴ Ἀκαδημία, ἡ αἰδῶς ὀρίζεται ὡς «ἐκούσια ὑποχώρηση ἀπὸ ἀπερίσκεπτη συμπεριφορὰ, σύμφωνα με τὸ δίκαιο καὶ

αυτό που φαίνεται καλύτερο· εκούσια κατανόηση του καλύτερου· προσοχή για αποφυγή της δικαιολογημένης επίκρισης» (412c). Το δίπολο των αρετών *αἰδώς* και *δίκη* ισοδυναμεί με το *σωφροσύνη* και *δικαιοσύνη*, το οποίο χρησιμοποιεί ο Πρωταγόρας στο επιμύθιο του λόγου του.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η λέξη *δίκη* δεν χρησιμοποιείται με τη σημασία της δικαστικής διαδικασίας. Βρίσκεται κοντά στην αρχική της σημασία· *δίκη*: το ορθό, το δίκαιο. Η *δίκη* είναι η δικαιοσύνη, η τήρηση των νόμων, η επιβολή των ποινών στους παραβάτες, η λειτουργία της κοινωνίας που βασίζεται σε μια σειρά νόμων, γραπτών και άγραφων.

Πρόκειται εδώ κυρίως την ανάγκη του ατόμου για δικαιοσύνη, την έμφυτη τάση του για εντιμότητα, ηθική, δικαιοσύνη..

Σε αρχαίους ποιητές η *αἰδώς* (ο σεβασμός στους άγραφους νόμους) και η *δίκη* (σεβασμός στους γραπτούς νόμους) είναι τα στοιχεία που εξασφαλίζουν τη σωτηρία στις πόλεις. Η *αἰδώς* και η *δίκη* θεμελιώνουν την τάξη και την αρμονία στις ανθρώπινες κοινωνίες. Παράλληλα, λειτουργούν ως σύνδεσμοι που διατηρούν ενωμένες τις πόλεις και τους ανθρώπους. Η ύπαρξη πολιτικής ζωής και οργάνωσης στηρίζονται στην *αἰδώς* και την *δίκη*. Οι πόλεις έχουν στενές σχέσεις που τις κρατάνε ενωμένες με φιλία. Η φιλία είναι φυσική δύναμη που συνδέει τα διαφορετικά στοιχεία, σε αντίθεση με το *Νείκος* (η εχθρότητα), τη φυσική δύναμη που τα χωρίζει.

Η παρέμβαση συνεπώς του Δία έδωσε στους ανθρώπους τη δυνατότητα πολιτικής οργάνωσης, τη δυνατότητα κρατικής οργάνωσης και εξουσίας. Ο άνθρωπος ξεπερνά τη μειονεκτική θέση στην οποία βρισκόταν πριν. Η οργάνωση της πολιτείας, συνεπώς, αντιμετωπίζεται από τον Πρωταγόρα ως δείγμα προόδου και ουσιαστικής εξέλιξης του ανθρώπου. Με την πολιτική τέχνη ο άνθρωπος κατάφερε να κυριαρχήσει και να θεωρηθεί ανώτερος από οποιοδήποτε δημιουργήμα.

B2.

Γλωσσικές επιλογές:

- επανάληψη (*πάντας – πάντες, μετεχόντων-μετέχοιεν – μετέχειν*) •
χρήση προστακτικής (*μετεχόντων -θές*)
- παρομοίωση *ὡς νόσον πόλεως*
- άρνηση και χρήση δυνητικής ευκτικής (*οὐ ἂν γένοιτο*) •

υποθετικός λόγος

• βεβαιωτικό μόριο γε

Σε τέτοιο βαθμό τονίζεται η ανάγκη της συμμετοχής όλων στην πολιτική τέχνη που ο Δίας σημειώνει πως θα υφίσταται νόμος σύμφωνα με τον οποίο θα θανατώνεται σαν αρρώστια όποιος δεν μπορεί να έχει μερίδιο στον αλληλοσεβασμό και στη δικαιοσύνη (ο Δίας έδωσε μεν εντολή να μοιραστεί σε όλους η αιδώς και η δίκη αλλά δεν μπόρεσε να εξασφαλίσει την καθολικότητά τους, αφού δεν αποτελούν μέρος της αρχικής φύσης του ανθρώπου). Το μέρος του συνόλου που δεν συμμετέχει στην πολιτική αρετή – τέχνη είναι επικίνδυνο για τα υπόλοιπα μέλη. Πρόκειται για ακραία θέση, η οποία τίθεται για να τονίσει την ανάγκη συμμετοχής κάθε ανθρώπου στην αιδώ και την δίκη

B3

1. Λάθος
2. Λάθος
3. Σωστό
4. Σωστό
5. Λάθος

B4.

α.

- Σποράδην – σπαρτά
- Σκεδαννύμενοι – διασκέδαση
- Απώλλυντο – πανωλεθρία
- ίκανός – άφιξη
- μετεχόντων – σχολικός
- θές – παρακαταθήκη

β.

-Οι πολιτικοί που διαφθείρονται επιτείνουν την πολιτική αλλοτρίωση των πολιτών.

-Ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός εμπνέει και τους σύγχρονους δημιουργούς.

B5

- Ο Καλλικλής θεωρεί άδικο το θετό δίκαιο. Πιστεύει πως τους νόμους τους καθορίζουν – επιβάλλουν οι ανήμποροι (που είναι οι πολλοί στην κοινωνία), επειδή, όντας ανίκανοι, εξυπηρετώντας ιδιοτελή συμφέροντα αρκούνται στο να έχουν τα ίδια με όλους τους άλλους. Στην οργανωμένη κοινωνία θεωρείται αδικία η πλεονεξία, το να ζητά κανείς να έχει περισσότερα από τους άλλους. Ο Καλλικλής, όμως, θεωρεί πως είναι άδικο ο καλύτερος και δυνατότερος εκ φύσεως να μην έχει περισσότερα από τον χειρότερο και τον πιο αδύνατο.
- Ο Πρωταγόρας αναφέρει πως οι άνθρωποι για να σωθούν από τα άγρια θηρία, συγκεντρώνονται κτίζοντας πόλεις. Όμως, επειδή δεν είχαν την πολιτική αρετή, αδικούσαν ο ένας τον άλλον. Η αδυναμία του ανθρώπου έγκειται στο γεγονός ότι δεν έχει αποκτήσει την πολεμική τέχνη, η οποία είναι μέρος της πολιτικής τέχνης. Η αδικία αποδίδεται στο γεγονός ότι απουσιάζει το θετό δίκαιο.
- Ο Καλλικλής αποδέχεται το φυσικό δίκαιο, ενώ ο Πρωταγόρας αναφέρεται στο θετό δίκαιο.
- Ο Πρωταγόρας επισημαίνει την αδικία μεταξύ των ανθρώπων όχι όμως στην οργανωμένη (με νόμους) κοινωνία. Ο Καλλικλής αναφέρεται στην αδικία που υφίστανται οι δυνατότεροι στην οργανωμένη κοινωνία.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1.

Ο Άνυτος από τη μια, ακόμα και μετά το θάνατό του, γνωρίζει κακή φήμη εξαιτίας της κακής αγωγής τού γιου του και της δικής του αχαριστίας. Ο Σωκράτης από την άλλη, επειδή εξυμνούσε τον εαυτό του, προκαλώντας φθόνο στο δικαστήριο έκανε τους δικαστές περισσότερο να τον καταδικάσουν. Νομίζω, λοιπόν, ότι έχει θεάρεστη μοίρα.

Γ2.

Κατά τον Ξενοφώντα ο Σωκράτης επέδειξε ψυχική ρώμη, καθώς θεωρούσε πως ο θάνατος γι' αυτόν ήταν προτιμότερος από τη ζωή. Όταν ήρθε η ώρα να πεθάνει, όπως δεν ήταν ενάντιος στα αγαθά (σε ό,τι

θεωρούσε ενάρετο/αγαθό), έτσι και μπροστά στο θάνατο δεν δείλιασε, αλλά τον δέχτηκε χαρούμενος. Για τον Ξενοφώντα ο Σωκράτης έδειξε σοφία και γενναιότητα. Είναι για αυτό αξιομνημόνευτος και αξιέπαινος.

Γ3

α.

ἡμῖν μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλεστέρων μοιρῶν τετυχηκέναι τῶν μὲν γὰρ βίων τὰ χαλεπώτερα.

β.

γνώθῃ // ζῆ // τεθνεώς ἴσθῃ

Γ4.

α.

• *διὰ τὸ μεγαλύνειν*: εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα *ἐποίησε*

• *τοῦ ζῆν*: έναρθρο τελικό απαρέμφατο, γενική συγκριτική στο *κρεῖττον* • *τοῦ ἀνδρός*: γενική κτητική ως ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός στα *σοφίαν* και *γενναιότητα*

• *ἀξιομακαριστότατον*: κατηγορούμενο του αντικειμένου τὸν ἄνδρα του ρήματος *νομίζω*

β.

Με υπόθεση *εἰ* και οριστική *συνεγένετο* και απόδοση οριστική ενεστώτα *νομίζω* σχηματίζεται απλός, ανεξάρτητος υποθετικός λόγος που δηλώνει το πραγματικό.

Προσδοκώμενο: *ἂν συγγένηται* – *νομιῶ*